

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า มีความจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญ เพราะเหตุว่าถ้ามีคนจำนวนพอสมควรมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับหน้าที่การงานและมีการจัดการที่ดีแล้ว โอกาสที่จะทำงานให้ได้ผลดีย่อมง่ายขึ้นเป็นอันมาก (สุชา และสุรางค์, 2520) การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ เพราะการให้การศึกษาแก่ประชากร เป็นเสมือนการวางรากฐานของการพัฒนาประเทศ ครูจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการศึกษา (ทองเหลา, 2531) เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์โดยตรงกับคุณลักษณะ และคุณภาพของครู (เนพณ, 2524) ฉะนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพของนักเรียนคือครู การดำเนินกิจการของโรงเรียนใดก็ตามจะได้รับผลดีก็ต่อเมื่อ ครู อาจารย์ มีคุณลักษณะดังนี้

1) มีสุขภาพดีทั้งกายและจิตใจ เช่น ชยัน คล่องแคล่ว กระตือรือร้น ควบคุมอารมณ์ได้มั่นใจในตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ดี

2) มีค่านิยมของการทำงานและการดำรงชีวิต เช่น ใจกว้าง มีเหตุผล ซื่อสัตย์ มีขันติ รักความก้าวหน้า

3) มีความเป็นผู้นำ เช่น กล้าตัดสินใจ ริเริ่มสร้างสรรค์ สุขุมรอบคอบ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

4) มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพและการปฏิบัติงานครู (จริยา, 2535)

จากคุณลักษณะดังกล่าวของครู อาจกล่าวได้ว่า จิตใจเป็นมูลฐานแห่งความประพฤติของครู ครูที่มีสุขภาพจิตดี มีบุคลิกภาพเหมาะสม จะส่งผลให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดีด้วย ในทางตรงกันข้ามหากครูมีสุขภาพจิตไม่ดี มีสภาวะทางอารมณ์ไม่ปกติ และมีบุคลิกภาพที่ไม่เหมาะสม ก็จะส่งผลให้นักเรียนมีสุขภาพจิตเสียไปด้วย (เอนก, 2536) และเมื่อพิจารณาถึงหน้าที่และงานของครูประถมศึกษาทั้ง 6 ด้านใหญ่ๆ คือ งานสอน งานกิจการนักเรียน งานแนะแนว งานธุรการ งานพัฒนาสังคมและงานพัฒนาตน จะเห็นว่าครูประถมศึกษาในปัจจุบันต้องรับภาระต่างๆ มากซึ่งแตกต่างจากครูที่สอนในระดับอื่น ทั้งในด้านการสอนที่ต้องรับผิดชอบนักเรียนกลุ่มเดียวกันตลอดวัน อีกทั้งต้องสอนทุกวิชา ทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยไม่คำนึงถึงว่าจะเป็วิชาที่ถนัดหรือไม่ก็ตาม ในขณะที่ครูระดับมัธยมศึกษารับผิดชอบต่อ

นักเรียนกลุ่มต่างๆ เป็นระยะเวลาสั้นๆ เป็นรายชั่วโมงเท่านั้น การที่ครูต้องทำงานหนัก และรับผิดชอบมาก อาจทำให้ครูมีสภาวะสุขภาพจิตที่ผิดปกติได้ (สาลิกา, 2532)

จากการศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพจิตของครูผู้สอน พบว่า ครูที่มีปัญหาสุขภาพจิตมักแสดงอาการหงุดหงิด ฉุนเฉียว โกรธง่าย ระวังอารมณ์ไม่อยู่ ชอบพูดเยาะเย้ยถากถาง ประชดประชัน ใช้อภัยคำหยาบคายกับนักเรียน ใช้วิธีลงโทษแบบวิตถารคอยจับผิดนักเรียน และผู้ร่วมงาน ขาดความรับผิดชอบ แสดงความขัดแย้งกับผู้บริหารอย่างไร้เหตุผลประพฤติดนสวาททางกับนโยบายของโรงเรียนและผู้บังคับบัญชาอยู่ตลอดเวลา ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อการทำงานของครู อาจทำให้ประสบความล้มเหลวในการสอน (เอนกกุล, 2528) ดังผลงานวิจัยของ ยนต์ (2520) ได้ศึกษาสภาพการณ์ที่เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตของครู คือปัญหาใน ด้านการสอน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน และด้านงานในหน้าที่ กิตติพร (2516) พบว่า ช่วงอายุและประสบการณ์ในการสอนมีผลต่อสภาวะสุขภาพจิตของครู สังศรีและคณะ (2528) พบว่าสภาพสมรสในด้าน หย่า หม้าย และแยกกันอยู่ ส่งผลให้บุคคลเกิดความเครียดมากที่สุด นงลักษณ์ (2521) ได้ศึกษาสุขภาพจิตของชุมชนระดับกลางย่านชานเมืองของกรุงเทพมหานคร พบว่า คนในชุมชนมีความกดดันทางจิตใจมาก ประสบการณ์เครียดและอยู่อย่างตัวใครตัวมัน ซึ่งสอดคล้องกับ อัมพรและคณะ (2525) ที่พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจ สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว ตลอดจนสภาพที่อยู่อาศัย มีผลกระทบต่อสุขภาพจิตของบุคคลที่อยู่ในเขตเมืองเกิดปัญหาสุขภาพจิตได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น เป็นมูลเหตุให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาสุขภาพจิตของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นชุมชนเมืองที่มีการเจริญเติบโตในด้านปริมาณประชากร เศรษฐกิจและสังคมสูงมาก ทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพจิตของคนในชุมชน โดยผู้วิจัยเห็นว่า ผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นแนวทางช่วยแก้ไขและส่งเสริมสุขภาพจิตของครูให้ดีขึ้น ซึ่งนอกจากจะเป็นผลดีต่อตัวครูเองแล้ว ยังเป็นการช่วยนักเรียนให้มีสุขภาพจิตดีด้วย อันจะส่งผลให้การศึกษาเจริญก้าวหน้าต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาวะสุขภาพจิตของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบสภาวะจิตของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ตามตัวแปรด้าน อายุ สถานภาพสมรส ประสบการณ์ในการสอนในโรงเรียน และจำนวนข้าราชการครูในโรงเรียน

1.3 สมมติฐานการวิจัย

- 1.3.1 ครูที่มีอายุต่างกัน มีสภาวะสภาวะจิตต่างกัน
- 1.3.2 ครูที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีสภาวะสภาวะจิตต่างกัน
- 1.3.3 ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนในโรงเรียนต่างกัน มีสภาวะสภาวะจิตต่างกัน
- 1.3.4 ครูที่มีจำนวนข้าราชการครูในโรงเรียนต่างกัน มีสภาวะสภาวะจิตต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยมีประชากรทั้งสิ้น 1,547 คน ซึ่งผู้วิจัยศึกษาจากตัวแปรดังนี้

1.4.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

- 1) อายุ
- 2) สถานภาพสมรส
- 3) ประสบการณ์ในการสอนในโรงเรียน
- 4) จำนวนข้าราชการครูในโรงเรียน

1.4.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ สภาวะจิตของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 สภาวะจิต หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการปรับตัวให้อยู่ในสังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข สามารถวัดได้จากคะแนนโดยใช้แบบสอบถาม SCL-90

1.5.2 ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง ครูที่ทำการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2538

1.5.3 อายุ หมายถึง อายุของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ตามปฏิทิน โดยแบ่งเป็น

- 1) อายุระหว่าง 20-34 ปี
- 2) อายุระหว่าง 35-49 ปี
- 3) อายุระหว่าง 50-60 ปี

1.5.4 สถานภาพสมรส หมายถึง สถานภาพของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยแบ่งเป็น

- 1) โสด
- 2) สมรส
- 3) หม้าย
- 4) หย่า
- 5) แยกกันอยู่

1.5.5 ประสบการณ์ในการสอนในโรงเรียน หมายถึง ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยกำหนดไว้ดังนี้

- 1) ประสบการณ์ 1-5 ปี
- 2) ประสบการณ์ 6-10 ปี
- 3) ประสบการณ์ 11-15 ปี
- 4) ประสบการณ์ 16 ปีขึ้นไป

1.5.6 จำนวนข้าราชการครูในโรงเรียน หมายถึง จำนวนข้าราชการครูที่ปฏิบัติ หน้าที่อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่นในปัจจุบัน โดยแบ่งเป็น

- 1) จำนวน 1-10 คน
- 2) จำนวน 11-20 คน
- 3) จำนวน 21 คนขึ้นไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบถึงสภาวะสุขภาพจิตของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อนำผล การวิจัยไปเป็นแนวทางให้กับผู้บริหารหาทางแก้ไขหรือส่งเสริมสุขภาพจิตของครูต่อไป